

# اردبیل فولکلور اؤرنکلی

توبلایانلار:

رحیمه ذاکر حمیدی

مهناز مولازاده

نسریں ارشادی

شهناز برادران

ژیلا غیائی مقدم

سرپرستان گروه تحقیق:

غفور ملایمی، جمشید سیف برقی، سلیم جهانانی؛

دبیران دانشسرای مقدماتی دختران اردبیل

آذربایجان ائل بیلیمی سیرا کتابلاریندان

اوچونجو اثر



## ایچینده کیلر

|          |                                                     |
|----------|-----------------------------------------------------|
| ۷.....   | مقدمه                                               |
| ۱۳.....  | پیشگفتار                                            |
| ۱۵.....  | دبیر و رسملر / آداب و رسوم                          |
| ۲۱.....  | ایضاحلی آتالار سوزو / ضرب المثل ها                  |
| ۳۵.....  | آتا - بابا سوزلری و دئیملر                          |
| ۴۹.....  | اینانجلار / معتقدات محلی                            |
| ۵۷.....  | لطیفه لر                                            |
| ۶۱.....  | بایاتیلار                                           |
| ۶۷.....  | لایلالار                                            |
| ۷۱.....  | متلر / خوشامجالار                                   |
| ۷۳.....  | ماهنیلار / ترانه ها                                 |
| ۸۳.....  | ماهنیلاشمیش بایاتیلار                               |
| ۹۹.....  | آرتیر ما (ضمیمه)، ال یازما نسخه سیندن اؤرنک صفحه لر |
| ۱۱۴..... | توپلایانلارلا قایناق شخصلر                          |

«اردبیل فولکلور اؤرنکلى» ۵۸-۱۳۵۷ تحصيلى ايلينده، اردبيل شهرينين قيزلارا عايد مقدماتى دانشسراسيندا، معلم ليگه حاضىرلانماقدا اولان بش اؤيرنجى-اؤيرتمن (دانش آموز معلم) طرفيندن حاضىرلانمىشدير. بو مجموعهنى بير اؤيرنجى چاليشماسى كيمي حاضىرلايانلار رحيمه ذاكر حميدى، مهناز مولازاده، نسرین ارشاديان، شهناز برادران و ژيلا غيائى مقدم اولويلار. بو اؤيرنجيلرين يازديقلارى صميمى مقدمهنى ((اولدوغو كيمي گتيريليدير)) اوخودوقدا دويفوسال آنلار ياشاماق مومكون دئيلدير. اولارين يازديقلارى مقدمهنى و ييغديقلارى معلوماتلارى گؤز اؤنونه قويوب، اوزامانكى ياشلاريني دوشوندوكده، گوردوكلرى بو علمى چاليشمانين گؤزليلكلرى قات-قات آرتير. البته بو صميمى ليگين و گؤزليلكلرين آرخاسيندا اولان ايبي دوشونجهلى اوستادلارين قاباريق روللارينا گؤز يومماق اولماز.

جزوه حاليندا حاضىرلانان بو توپلو روشن خياوى طرفيندن الده ائديليب، واقى ايله باجيسى نىگار خانيم خياوى به تقديم اولونموشدو. بئله ليكله ده ائل بيلمى درنگى همين اثرله تانيش اولدو.

مجموعه نين دوزنلنمى، چاپا حاضىر اولمايلىقى اوچون چنشىدلى چاپالار ايرلى سورولدو. ايلك اؤنجه جزوه، اولدوغو كيمي، گونش خانيم امانى طرفيندن تايپ ائديلدى. تايپ اولان فايلى اصلى متن ايله توشدورما ايشيني وحيده خانيم نصرتى حقايقى، احد فرهمندى و كاظم عباسى بؤيوك حساسليقلا اله آلديلار؛ بئله ليكله هنج بير كلمه نين ده قلمدن دوشمه مەسندن آرخاين اولماق ايسته نيلدى. ائل بيلمى چرچيوه سبنده آپاريلان علمى ايشلرده، اوزليلكله ده بير يتره ييغما ايشلرينده، ييغيلان معلومات سؤز جيتسيندن و ادبيات نوع وندن اولدوقدا، بؤلگه نين لهجه خصوصيتلرينى قوروماق، بير علمى حساسيت كيمي،

هر زمان گۆز اؤنونه آلینیبدیر. همین حساسیت «اردبیل فولکلورو اؤرنکلری» مجموعه سینده ده منیمسه نیب، محمد علی نهاوندی (موغان) جنابلاری طرفیندن یثرینه یشیریلدی.

توتوشدورما ایشلری باشا چاتدیقدا معلوماتلارین بیر سیراسی نین، فرقلی بؤلوملرده گلدیکلرینه رغماً تکرار اولوندوقلاری تثبیت ائدیلدی. آپاریلان دوزنلمه ایشلرینین بیر، ائله همین تکرارلانا متنلرین قالدیریلمالاری اولوبدو. دوزنلمه ده گؤرولن ان اؤنملی ایشلردن بیر امل قایدالاری قونوسو ایله ایلگی یدی. اصلی متنده، گؤزله نیلدیگی کیمی، بو گون تانییب، ایشله نیلدیگی املا قایدالاری گۆز اؤنونه آیینمادیغینا گؤره، اونلاری دوزنلمه مکده بؤیوک چابا گؤستریلدی. بیر باشقا یاندان، متنده داخل اولان معلوماتلارین هانسی بؤلومده گتیریلملری تمامیه دوغرو-دوزگون اولمامیش، یانلیش طبقه بندی ائدیلمیشلر. بو کیمی گۆزدن قاچان بانیلشلاری دوزلتمه، دوزنلمه فرابندی نین بیر باشقا آددیمی ساییلر. بوتون بونلارلا برابر متنین صفحه دوزنلنمه سی ایشلری ده احد فرهمندی طرفیندن اله آلییب، باشا چاتدیریلدی. هابئله بو گون «قاحتلی آنلام داشی ییر» دئییه تانییدیغیمیز سۆزلرین یاییلانماسیندان چکینیلدیگینه گؤره، همین آز ساییدا گلن سۆزلرین بونولویو یثرینه، ایلک هنجالاری یازیلیب، قالانی اوج نقطه ایله گؤستریلیبدیر. ♦

الد اولان بو اثرین باشاریلی و باشاری سیر یۇنلریندن سۆز گنده بیلر. مجموعه نی ان بؤیوک آخساقلیقلاریندان بیر، قاینق شخصلرین کیم اولدوقلارینین قیده آیینماسیدیر. قاینق شخصلرین کیم اولدوقلارینین قیده آیینما ایستگی، ان چوخ، معلوماتلارین اصلیلگینی قوروپوب، ثبوت ائتمه نیتی ایله ایرلی سورولموشدورسه، سۆز گئدن قونوالله ده بؤیوک بیر آخساقلیق ساییلمالیdır. بو معلوماتلارین ییغیلدیغی ایلرده مئدیانیین آشاغی درجه ده یاقینیلیغینا و ساوادلی لیغین یوکسکک اولمادیغینا باخارساق، ییغیلان متنلرین اصلیلگینی و

بۇلگە انسانىيىن اۋزۈنە عايد اولدوغونۇ گۆرە بىلرىك. مجموعەنىن ايکىنچى  
 آخساقلىغى مەنلەرىن عايد اولدوقلارى بۇلگە يا بۇلگەلەرىن بىللى اولمادىقلارىدیر.  
 باشقا سۆزلە، معلوماتلارین اردىبىلە باغلى ھانسی كىند يا شەھردن يىغىلدىقلارى  
 آچىقلانمايىدیر. بو قونودا لدن بىر ایش گلەمە دىگىنە گۆرە لەجە خصوصىتلىرىن  
 قورونماق ایستەنلدىگى بۇلوملردە اردىبىل شەھرىن شىوہسى گۆز اۋنۈنە آلىنىدیر.  
 آنجاق ھمىن آخساقلىقلارین دوزلمەسى اوغروندا توپلايىچلارى تاپىپ، يارانان  
 سورغولارا جاواب تاپماق چوخ يثرلى گۆرونوردو.

بىلەلىكلە ھمىن يىغانلارین مەلم اولدوقلارینی گۆز اۋنۈنە آلدیقد، بىر بىلە ایلدن  
 سونرا بىلکە اونلارى تاپىپ، گۆردوكلرى بو گۆزل ایشین اطرافیندا دانیشیق آپارا  
 بىلمگىن مومكون اولدوغونۇ دوشوندو. خوشبختلىكلە «جھانگیر توكلى» و  
 «حجەت ستارەدان» جنابلارینین يارديملارى ایلە «رحیمە خانیم ذاکر حمیدى»نین  
 تلفن نۇمرەسى الدە ائدىلدى. بۇيوك بىر ھىجان ایچرىسىندە ۳۵ ایل بوندان اول  
 باشا چاتمیش اولان بىر علمى جالیشمانین اطرافیندا ایلک دانیشیغى آپاردیق. بو  
 دانیشیقدان ھىجانلارین ایكى باشلى اولدوغو دوشونولوردو. ائل بىلىمى و توپلايان  
 آراشدیریجیلار ایللەرىن قاتیندان قالخب، اون ایللەرىن توزونو سىلیپ بىر آرابا گلە  
 بىلمکدن دولایى بۇيوك بىر سۈنۈج آنلارین ایچرىمىندە و ماراقلی آتمسفرە نفس  
 آلما تجربەسىنى ياشادیلار.

گۆروش ایستگیمیز ۱۳۹۳/۲/۱۸ تارىخیندە گرچکلىشدی. نہایت، بو گون  
 اردىبىل شەھرىندە بىش نفر توپلايانلار آدینا «رحیمە خانیم ذاکر حمیدى» ایلە  
 گۆروشدو، بىلەلىكلە دە حاضیرلادیقلارى مەنلەرىن اطرافیندا بىلىنمگى گرکن  
 بىلگىلەر الدە ائدىلدى. ائل بىلىمى طرفیندن بو گۆروشە قاتیلانلار احد فرھمندی و  
 کاظم عباسى اولدولار.

مجموعەنى حاضیرلايان بو بىش اۋیرنجى - اۋیرتمە (دانش آموز معلم) اورتا  
 مکتەبىن سون ایكى ایلینی مقدماتى دانشسرادا اوخويوب، بىر معلم کیمی ماذون

اولموشلار. اولنلارین دانشسرایا باشلادیقلاری ۱۳۵۶-نین مهر آیی، قورتاردیقلاری ایسه ۱۳۵۸-ین خرداد آیی اولوبدور. الده کی بو مجموعه نی ایسه ۱۳۵۷-نین یای مؤسسمینده اله آلیب، یای بویونجا معلوماتلارینی ییغیب، سونرا کی تحصیلی ایلین (۵۸-۱۳۵۷) مهر آییندا دانشسرا مدیرلرینه چاتدیرمیشلار.

بو متلرین ییغیلما سینی بیر علمی چالیشما کیمی ایستگین، دانشسرانین ادبیات اوستادی «غفور ملایمی» جنابلاری اولموشلار. همین اوستادین دوغرو تانییب، سئجیدگی اساسدا آدلاری گئدن بئش نفر اؤیرنجی ایشی اله آلدیلار. البته اوستادین آپاردیغی رول بورادا قورتارما ییب، ییغانلارین توخوناجقلاری قونولار و متلری اوللارا پیشنهاد وئر مکله داوام اندیر. بیر سؤزله بو ساحه ده ییغیلما قدا اولان علمی چالیشمانین باشلانیشیندان قورتاریشینا قدر ییغانلار، غفور ملایمی جنابلارینین دوغرو-دوزگون و علمی نظرلریندن بول-بول فایدا لانیلار. بونا گؤره ده مجموعه نین چوخ اولان گوجلویونلری جنابلارینا بورجلودور.

ییغانلار، ییغاجقلاری معلوماتلار اطرافیندا سیستماتیک ایش بؤلمه لری اولمادان ییغسالاردا، آردیجیل علاقه ده اولدوقلاریندان دولای توخوندوقلاری ادبی نوعلار، عمومیتله، اوست-اوسته دوشمه میشدیر؛ آنجاق اوست-اوسته دوشن نوعلار اولدوقدا، متلری بوخلاییب، سئجه بیلدیکلری ان گوجلوی متنی آیریپ، مجموعه یه داخل ائتمیشلر. ییغیلان معلوماتلار بیر آرایا گلدیکن سونرا تدوین اولوب، اسکی مکتبلرده اولان پلی کپی تکنیک نندن بارارلانا راق، ۱۰ الی ۱۵ سایدا حاضیرلانمیشدی. بونا گؤره ییغانلارین هر بیر ی اؤزو اوچون بیر نسخه الده ائده بیلیمیشدیر. «رحیمه خانیم ذاکر حمیدی» دن آلدیغیمیز یلگی یه اساساً همین شخصلرین سونرالار باشقا علمی چالیشمالاری اولسادا، فولکلور موضوعوندا اولمایبیدیر؛ آنجاق امکلی اولدوقلاری بو ایللرده یئیندن فولکلورلا علاقه یه کئچمه لرینی، ائل ییلمی آدینا آرزوی ائدیریک.

مجموعه ده قیده آلینان معلوماتلارین هامیسی بیرینجی ال متلر اولوب، قایناق

